

**ERDAL, Marcel, *A Grammar of Old Turkic*,
Brill Leiden, Boston, 2004, xii+575 s,
ISBN 90 04 102944 9**

Eski Türkçe üzerinde, 1893'te yazıtların dilinin çözülmesiyle hız kazanan çalışmalar, hâlâ aynı heyecanla devam ediyor. Gün geçmiyor ki Türkoloji'de bu alanla ilgili yeni bir yayın yapılmasın. Gerek makale gerekse kitap hacmindeki çalışmaların miktarı, alanla ilgilenenleri şüphesiz memnun ediyor.

Eski Türkçe üzerinde çalışan Türkologlardan biri de Marcel Erdal. Üzerinde duracak olduğumuz çalışma, onun 1991'de yayımlanan *Ol Turkic Word Formation* adlı iki ciltlik eserini adeta tamamlar nitelikte. Erdal'ın grameri, ilk baskısı 1941'de yapılan ve dilimize de çevrilen Gabain'in *Alttürkische Grammatik* adlı eserinden sonra bu sahada yeni bir el kitabı olacağa benziyor.

Altı ana bölümden oluşan eserin ilk bölümünü "Introduction" adlı giriş bölümü oluşturuyor (s. 1-36). Yazar, bu bölümde ilk olarak Erken dönem Ana Türkçe ve Altayca ilişkileri üzerinde durmuş, sonra Eski Türkçenin sınırlarını ve bölümlerini ele almıştır. Buradan anlaşıldığına göre Erdal, Karahanlı dönemini de Eski Türkçenin içinde kabul etmektedir. Erdal, bu açıdan Gabain'den ayrılmaktadır. Yazarın giriş bölümünde verdiği son bilgiler ise kaynaklar üzerine olmuştur.

Eserin ikinci bölümü "Graphemis, Spelling, Phnology and Morphophonology" başlığını taşımaktadır. Çalışmanın bu bölümünde ünlüler, ünsüzler ve bunların karakterlerinin yanı sıra ünlü uyumu, ses hadiseleri gibi konular ayrıntılı olarak işlenmiştir (s. 37-136). Yabancı Türkologların çalışmalarında ç ve ş harflerini çoğunlukla ç ve ş şeklinde yazdıklarını biliyoruz. Clauson'un etimoloji sözlüğünden uzun bir süre sonra Erdal da 1991'deki çalışmasında Türkçe karakterleri kullanmıştı. Ancak yazarın bu çalışmasında yine ç ve ş'yi tercih ettiği dikkatleri çekiyor.

Üçüncü bölüm "Morphology"dir. Kelime yapımı üzerinde ilk eseri dolayısıyla fazla ayrıntılı durmayan Erdal, bu bölümde ağırlıklı olarak çokluk ekleri, sayı sistemi, zamirler, fiiller, zarflar ve bağlaçlar gibi konular üzerinde durmuştur (s. 137-356). Erdal'ın sayıları anlattığı bölümde verdiği örneklerden *yüz artokî kırk tümän* "1.400.000" örneği ilgi çekicidir (Erdal 2004: 221). Bu bölümdeki ilginç notlardan biri de Türkçede dual eki olup olmadığı üzerindeki yazarın fikirleridir. Bang ve Gabain'in *köküz* "göğüs", *köz* "göz", *biz, siz, müyüz* "boynuz", *tiz* "diz" gibi kelimelerde eski bir dual eki gördüklerini belirten Erdal, *älig* "el", *kulkak* "kulak", *ägin* "omuz" ve *adak* "ayak" gibi kelimelerde bu ekin bulunmadığına dikkat çekmiştir. Erdal hiçbir Türk ve Moğol dilinde dual eki olmadığı gibi Ana

Türkçede de böyle bir ekin olmadığını ifade etmiştir (Erdal 2004: 163).

Çalışmanın dördüncü bölümü “Syntax”a ayrılmıştır (s. 357-514). Bu bölümde hâl eklerinin cümledeki fonksiyonlarına değinen yazar, ayrıca isim ve fiil cümlelerinin yanı sıra zar-fiil ve sıfat-fiil ekleriyle oluşturulan cümleler üzerinde de ayrıntılarıyla durmuştur.

Beşinci bölüm “Pragmatics and Modality” (s. 514-530), altıncı ve son bölüm ise “Notes on the Lexicon” (s. 531-536) başlığını taşımaktadır. Eserin sonunda kısaltmalar ve bibliyografya ile (s. 537-554) bir indeks yer almaktadır (s. 555-575).

Erdal’ın eseri, şüphesiz uzun ve yorucu bir çalışmanın ürünü olmuştur. Bundan sonra yapılacak çalışmalara da kaynaklık edeceği ortadadır. Sahaya gönül verenler, Erdal’a teşekkür borçludur.

Arş. Gör. Feyzi ERSOY